

Sikojen terveydenhuoltorekisterin Sikavan tuloksia 2014

Nikunen Sanna, Kortnesniemi Pirjo
Eläinten terveys ETT ry
PL 221
60101 Seinäjoki
s-posti: etunimi.sukunimi@ett.fi

Tiivistelmä

Sikava on vapaaehtoinen Eläinten terveys ETT ry:n ylläpitämä ja nettiselaimella toimiva sikojen terveydenhuollon rekisteri, joka valmistui v. 2003 ETT:n ja Sikavan jäsenteurastamoiden yhteistyöllä. Sikavan avulla sikatilat luokitellaan rekisteriin kertyneen terveydenhuollon tietojen perusteella kansalliselle tai perustasolle. Sikavan jäsenteurastamot hyödyntävät Sikavan luokitustietoa oman tuotantoketjun ohjauksessa ja kuljetuslogistiikassa. Kansalliselle tasolle luokiteltu sikala noudattaa kansallista terveydenhuolto-ohjelmaa ja ylittää lainsäädännön vaatimukset mm. sikojen terveyden ja elintarviketurvallisuuden suhteen. Sikavan laatujärjestelmälle myönnettiin 2014 ISO 9001 laatusertifikaatti. Tässä abstraktissa kuvaillaan kansallisen terveydenhuolto-ohjelman tuottamaa tietoa vuodelta 2014.

Terveydenhuolto-ohjelmaan kuuluu säännölliset dokumentoidut terveydenhuoltokäynnit 3-6 kertaa vuodessa. Eläinlääkäri havainnoi tilakäynnillä eläinten sairastavuutta ja hyvinvointia, eri tautien esiintymistä tilalla ja olosuhteita mm. karsinoiden puhtautta, eläintiheyttä ja virikemateriaalin määrää eri ikäryhmissä. Eläinten sairastavuutta arvioidaan oireiden määrällä; merkitään ei oireita (0%) tai oireita esiintyy muutamalla (1-5%), usealla (6-19%) tai paljon (>20%). Kuolleisuusprosentit otetaan lomakkeeseen eläinryhmittäin. Hyvinvointia tarkastellaan em. lisäksi kuntoluokitusten (asteikko 1-5) sekä emakoiden lapavaurioiden kautta (asteikko ei vaurioita, lievä vaurio, vakava vaurio). Olosuhteet arvioidaan asteikolla; hyvä, tyydyttävä tai heikko. Eläintautien esiintyminen arvioidaan asteikolla; ei todettu, epäily tai todettu.

Vuoden 2014 aikana Sikavaan kirjattiin 6285 terveydenhuoltokäyntiä 1418 eri pitopaikalle. Havaintoja kirjattiin porsastuotantotiloilta 158, lihasikaloissa 60 havaintokohdasta. Esimerkiksi ilman laatu todettiin lihasikaloissa hyväksi 86,5% käynneistä. Sairauden oireista esimerkiksi ripuli oli harvinainen havainto suomalaisessa lihasikalassa, ripulia todettiin 8,5% käynneistä. Hännänpurenta oli lihasikaloissa ongelmana 2,4% tilakäyntihavainnoista. Lapavaurioita emakoilla ei todettu 89% havainnoista. Kuolleisuus oli lihasioilla keskimäärin 2,9% ja emakoilla 8,0%. Niistä taudeista, joista kansallisen tason tilan tulee olla vapaa, todettiin kapia yhdellä tilalla ja sikadysenteriaa neljällä tilalla. Porsasyskää, aivastustautia eikä salmonellaa todettu lainkaan.

Vuoden 2014 tulokset osoittavat, että Suomessa sikasektorilla terveydenhuoltotyö on systemaattista ja hyvin dokumentoitua. Sikojen terveystilanne on hyvä, tuotantosairaudet ja tarttuvat taudit ovat hyvin hallinnassa. Eläinten hyvinvointi on sioista havainnoitavilla indikaattoreilla hyvällä tasolla. Sikavan avulla on kehitetty ja yhtenäistetty terveydenhuoltoa, kerätty tietoa, edistetty sikojen hyvinvointia, erityisesti terveyttä ja parannettu elintarviketurvallisuutta.

Asiasanat:

sika, sikatila, terveydenhuolto, terveydenhuolto-ohjelma, Sikava, tilakäynti, ripuli, hännänpurenta, lapavaurio, kapi, sikadysenteria, porsasyskä, aivastustauti, salmonella

Johdanto

Sikava on vapaaehtoinen Eläinten terveys ETT ry:n ylläpitämä ja nettiselaimella toimiva sikojen terveydenhuollon rekisteri, joka valmistui v. 2003 ETT:n ja Sikavan jäseneturastamoiden yhteistyöllä. Se perustettiin toteuttamaan ja kehittämään sikatilojen terveydenhuoltoa. Sikavan ensisijaisena tehtävänä on edistää kansallisen tason toteutumista suomalaisilla sikatiloilla sekä valvoa, kehittää ja ylläpitää tietokantaa kansallisen tason sikaloista. Sikavan avulla sikatilat luokitellaan rekisteriin kertyneen terveydenhuollon tietojen perusteella erityis-, kansalliselle- tai perustasolle. Sikavan jäseneturastamot hyödyntävät Sikavan luokitus tietoa oman tuotantoketjun ohjauksessa ja kuljetuslogistiikassa.

Sikaloiden terveystuokituksen perusteena ovat ETU-sika-asiantuntijaryhmässä yhteisesti sovitut, lainsäädännön yli menevät terveydenhuollon toimet, joista elintarvikeketjun kaikki osapuolet hyötyvät. Näitä toimenpiteitä ovat mm. terveydenhuoltosopimus eläinlääkärin ja tilan välillä, säännölliset eläinlääkärin tekemät ja dokumentoimat terveydenhuoltokäynnit, terveydenhuoltosuunnitelma, tautivapauksien todentaminen tutkimuksin, eläinten terveyden, hyvinvoinnin ja tuotanto-olosuhteiden seuranta sekä tilan tautisuojaustoimien toteutus. Kansalliselle tasolle luokiteltu sikala noudattaa kansallista terveydenhuolto-ohjelmaa ja ylittää lainsäädännön vaatimukset mm. sikojen terveyden ja elintarviketurvallisuuden suhteen.

Sikavalla on ollut oma laatu järjestelmä vuodesta 2013 alkaen. Järjestelmälle on annettu Eviran myöntämä kansallisen laatu järjestelmän status 2013 ja ISO 9001 laatusertifikaatti 2014 (Bureau Veritas).

Sikava toimii internetissä osoitteessa www.sikava.fi. Se on henkilörekisterilain alainen rekisteri.

Tässä esityksessä kerrotaan tarkemmin kansallisen terveydenhuolto-ohjelman tuottamasta tiedosta vuodelta 2014.

Aineisto ja menetelmät

Terveydenhuolto-ohjelmaan kuuluvat eläinlääkärin 3-6 kertaa vuodessa tekemät dokumentoidut terveydenhuoltokäynnit. Terveydenhuoltokäynneillä eläinlääkäri kirjaa havainnot Sikavan käyntilomakkeeseen ja tallentaa lomakkeen rekisteriin. Nykyinen lomakemalli on ollut käytössä vuodesta 2011 lähtien. Porsastuotanto- ja yhdistelmätiloilla eläinlääkäri täyttää lomakkeelle 158 kohtaa, lihasikaloissa 60 kohtaa. Vuoden 2014 aikana Sikavaan kirjattiin 6285 terveydenhuoltokäyntiä 1418 eri pitopaikalle.

Eläinlääkäri havainnoi tilakäynnillä eläinten sairastavuutta ja hyvinvointia, eri tautien esiintymistä tilalla ja olosuhteita mm. karsinoiden puhtautta, rakenteiden kuntoa, eläintiheyttä ja virikemateriaalin määrää eri ikäryhmissä. Arvioi tehdään erikseen sikalan eri eläinryhmille. Olosuhteet arvioidaan asteikolla; hyvä, tyydyttävä tai heikko. Eläintautien esiintyminen arvioidaan asteikolla ei todettu, epäily tai todettu. Kansallisen tason sikalan tulee olla vapaa sioilla maailmalla yleisesti esiintyvistä tarttuvista taudeista. Nämä taudit ovat porsasyskä, sikadysenteria, kapi, aivastustauti ja salmonella. Eläinten sairastavuutta arvioidaan oireiden määrällä, jos oireita on yli 20%:lla eläimistä, tulee merkintä paljon ja vastaavasti 6-19%:lla antaa arvion useita, 1-5% arvion muutama ja jos oireita ei ole, merkitään ei oireita. Tilan kuolleisuusprosentit otetaan lomakkeeseen eläinryhmittäin. Hyvinvointia tarkastellaan edellä mainittujen lisäksi kuntoluokitusten (asteikko 1-5) sekä emakoiden lapavaurioiden kautta (asteikko ei vaurioita, lievä vaurio, vakava vaurio).

Tulokset

Kansallisen tason edellytyksenä olevista taudeista todettiin kapia yhdellä tilalla ja sikadysenteriaa neljällä tilalla. Porsasyskää, aivastustautia eikä salmonellaa todettu lainkaan.

Sikalan olosuhteita tarkasteltaessa esimerkiksi ilman laadusta ”hyvä” merkintää oli eniten porsitusosastoissa, 91,3%:lla ja vähiten lihasikaloissa, joissa saman arvion sai 86,5% käynneistä (taulukko 1). Sama järjestys säilyi myös rakenteiden kuntoa tarkasteltaessa (taulukko 2) mutta virikemateriaalin määrässä ”hyvä” merkintöjä tuli eniten vieroitusosastoissa, 81,4% ja toiseksi eniten lihasikaosastoissa, 77,8%. Vähiten ”hyvä” merkintöjä tuli pesäntekomateriaalista porsivilla emakoilla, 74,7% (taulukko 3).

Sairauden oireista esimerkiksi yskää ei todettu lainkaan 92%:lla tilakäynneistä vieroitusosastoissa eikä lihasikaosastoissa. Alle 1%:lla tilakäynneistä oli yskän oireita yli 6%:lla

eläimistä (taulukko 4). Suolistotulehdusta esiintyy eniten vieroitetuilla porsailta, 52,9 % tiläkynneistä oli todettu oireita vähintään muutamalla yksilöllä, kun taas lihasikalassa ripulia todettiin vain 8,5% kynneistä (taulukko 5). Taudinaiheuttajista oli eniten todettu *Lawsonia intracellularis*-bakteeria, joka aiheuttaa eniten ongelmia vieroitetuilla porsailta ja toiseksi eniten *E. coli*- bakteeria, joka on yleisesti esiintyvä suolistotulehdusten aiheuttaja (taulukko 6).

Eläinten hyvinvointia tarkastellaan lomakkeilla seuraamalla hännänpurennan määrää sekä emakoiden lapavaurioita ja kuntoluokkaa että tarkastelemalla sikalan eri eläinryhmien kuolleisuutta. Hännänpurentaa ei esiintynyt ollenkaan 62,1%:lla vieroitusosastoista ja 37,7% lihasikaloista mutta suurimmassa osassa sikaloista tapaukset olivat vain yksittäisiä (vieroitusosastoilla 36,6% merkinnöistä, lihasioilla 60% merkinnöistä)(taulukko 7). Lapavaurioiden laskennassa käytetään Welfare Qualityn® ohjeistusta lapavaurioiden arvostelussa. Lapavaurioita emakoilla ei todettu 89% havainnoista, lievä vaurio todettiin 10% ja vakava vaurio 1%. Laskennassa oli emakoita yhteensä 45283 kpl (Suomen emakkomäärä 2013 125000 kpl) (taulukko 8). Eläinlääkärit kirjaavat tilan kirjanpidosta eläinten kuolleisuuden lomakkeille. Kuolleisuus oli lihasioilla keskimäärin 2,9 % ja emakoilla 8,0 %.

Tarkempia yksittäisiä tietoja esitetään alla olevissa taulukoissa.

Taulukko 1.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät osastojen ilmanlaadusta						
	Porsitusosastot		Välikasvatusosastot		Lihaskaosastot	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Hyvä	3140	91,3	2978	87,1	4973	86,5
Tyydyttävä	301	8,7	434	12,7	764	13,3
Heikko	0	0	6	0,2	12	0,2

Taulukko 2.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät osastojen rakenteiden kunnosta						
	Porsitusosastot		Välikasvatusosastot		Lihaskaosastot	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Hyvä	3016	87,7	2847	83,4	4687	81,6
Tyydyttävä	414	12,0	559	16,4	1023	17,8
Heikko	10	0,3	9	0,3	12	0,2

Taulukko 3.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät osastojen virikemateriaalin määrästä						
	Pesäntekomateriaali emakoilla		Vieroitetut porsaas		Lihasiat	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Hyvä	2494	74,7	2771	81,4	4453	77,8
Tyydyttävä	747	22,4	609	17,9	1229	21,5
Heikko	96	2,9	25	0,2	42	0,7

Taulukko 4.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät yskästä sairausoireena						
	Imettävät emakot		Vieroitetut porsaas		Lihasiat	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Ei (0%)	3331	99,3	3080	91,9	5163	91,6
Muutama (1-5%)	24	0,72	248	7,4	433	7,68
Useita (6-19%)	0	0	19	0,6	28	0,5
Paljon (>20%)	0	0	3	0,1	11	0,2

Taulukko 5.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät ripulista sairausoireena						
	Imevät porsaas		Vieroitettut porsaas		Lihasiat	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
Ei (0%)	1903	57,5	1581	47,2	5120	91,5
Muutama (1-5%)	1331	40,2	1584	47,3	467	8,3
Useita (6-19%)	69	2,1	178	5,3	10	0,2
Paljon (>20%)	6	0,2	9	0,3	0	0

Taulukko 6.

Ruuansulatuskanavan sairauksien esiintyvyys Sikavan tilakäynneillä 2014							
	Clostridium perfringens tyyppi C (kpl / %)	Clostridium perfringens tyyppi A (kpl / %)	Muut brachyspirat* (kpl / %)	Kokkidioosi (kpl / %)	Lawsonia intracellularis (kpl / %)	Rotavirus (kpl / %)	E. coli – ripuli (kpl / %)
Ei	3541 / 99,86	3399 / 95,9	5860 / 95,3	3031 / 85,4	5447 / 88,8	3451 / 97,6	5427 / 88,2
Epäily	1 / 0,03	41 / 1,16	228 / 3,7	450 / 12,7	512 / 8,4	61 / 1,7	617 / 10,0
Todettu	4 / 0,11	106 / 2,99	64 / 1,0	70 / 2,0	176 / 2,9	25 / 0,7	108 / 1,8

*Muut brachyspirat = ei sisällä *Brachyspira hyodysenteriaa*

Taulukko 7.

Eläinlääkäreiden tekemät merkinnät hännänpurennasta				
	Vieroitettut porsaas		Lihasiat	
	Kpl	%	Kpl	%
Ei (0%)	2099	62,1	2158	37,7
Muutama (1-5%)	1238	36,6	3436	60,0
Useita (6-19%)	41	1,2	132	2,3
Paljon (>20%)	4	0,1	5	0,1

Taulukko 8.

Eläinlääkäreiden tarkastamat emakot lapavaurioiden varalta			
	Ei lapavaurioita	Lievä lapavaurio	Vakava lapavaurio
Kappaletta	40307	4366	610
Prosenttiosuus	89	10	1

Johtopäätökset

Vuoden 2014 tulokset osoittavat, että Suomessa sikasektorilla terveydenhuoltotyö on systemaattista ja hyvin dokumentoitua. Sikojen terveystilanne on hyvä ja eläimillä esiintyy pääasiassa ns. tuotantosairauksia. Tarttuvat taudit ovat Suomessa joko hävitetty tai hyvin hallinnassa. Eläinten hyvinvointia seurataan useilla sioista havainnoitavilla indikaattoreilla olosuhdetekijöiden lisäksi ja eläinten hyvinvointi on suomalaisissa sikaloissa hyvällä tasolla. Sikavan avulla on kehitetty ja yhtenäistetty terveydenhuoltoa keräämällä tietoa ja käyttämällä sitä paitsi sikojen hyvinvoinnin myös terveyden parantamiseen. Samalla on parannettu myös eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuutta.

Kirjallisuus:

Tilastovakka, Kotieläintilastot 2013, www.maataloustilastot.fi, TIKE Welfare Quality® Assessment protocol for pigs. NEN 2009